

واکاوی رویکردهای نوین پلیس در پیشگیری از جرم در

بیانات مقام معظم رهبری

محمد مهدیان نسب^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۹/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۲/۲۵

چکیده

نیاز به مقابله با جرم قدمتی دیرینه و همسان با تمدن بشر دارد و مسأله‌ای است که در بر دارنده هزینه و موضوعی نگران کننده که همه افراد جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد بنابراین برای مهار آن نیاز به یک راهبرد منسجم و اثر بخش است به نظر می‌رسد پیشگیری از جرم از اصلی‌ترین بخش‌های این راهبرد است به منظور تحقق این امر طبق سیاست‌های حاکم هر کشور و قوانین موضوعه یکسری نهادها و سازمان‌ها برای پیشگیری از جرم مشخص شده‌اند که در میان این نهادها، سازمان پلیس یکی از آن ارگان‌هاست که ضروری‌ترین وظیفه خود را پیشگیری از جرم می‌داند و در طول تاریخ از الگوها و روش‌های متفاوت برای تحقق اهداف خود براساس مقتضیات زمان استفاده نموده‌اند در ابتدا شیوه پلیس براساس الگوی سنتی یعنی اجرای قانون و سرکوبگرانه بوده است اما به مرور زمان و پیشرفت‌های اجتماعی شیوه‌ها و رفتار سازمان پلیس که از فرهنگ خاص و ارزشمند برخوردار است به سوی شیوه‌های نوین و تعاملی مانند جامعه محوری و حل مسأله و نظارت تخصصی سوق پیدا کرده است. بنابراین در این اندیشه‌ها پلیس مشارکت جامعه و نهادها را امری ضروری برای تحقق پیشگیری دانسته است که بتواند علاوه بر کاهش و پیشگیری از جرم، نظم و امنیت را به جامعه ارمغان دهد. این پژوهش با هدف تبیین تأثیر فرهنگ سازمانی پلیس بر پیشگیری از جرم با توجه به بیانات مقام معظم رهبری با روش توصیفی - تحلیلی و شیوه جمع‌آوری داده‌ها نیز، به صورت اسنادی - کتابخانه‌ای تدوین گردیده است. همچنین از تحلیل فرمایشات مقام معظم رهبری این نتیجه حاصل می‌آید که مهم‌ترین مؤلفه‌ها در ارتباط با پیشگیری از جرم عبارت است از سه مؤلفه اسلام‌مداری، عدالت محوری و قانون محوری؛ لذا این سه مؤلفه را می‌توان بنیان ارزشی پلیس پیشگیری از جرم در ایران دانست.

کلید واژه‌ها: مقام معظم رهبری، پلیس، بیانات، پیشگیری، رویکردهای نوین، جرم.

^۱ - دانشجوی دکتری مدیریت کسب و کار - سازمان مدیریت صنعتی کشور، تلفن: ۰۳۴۳۲۱۱۱۱۱۰۱

Mahmood.aaa2018@gmail.com

مقدمه

همه سازمان‌ها از جمله سازمان پلیس برای هدفی تأسیس شده‌اند مثلاً هدف از ایجاد بیمارستان‌ها برای درمان است نهاد پلیس دارای وظایف و اهداف متعدد و گوناگونی است که ناشی از سیاست حاکم جامعه و براساس اصول و قوانین همان کشور تعیین می‌گردد یکی از وظایف و شاید مهم‌ترین وظیفه پلیس امروزه و با توجه به پیشرفت علم و فناوری نوین پیشگیری از جرم می‌باشد. پیشگیری از رفتارهایی که جان، مال افراد را تهدید می‌کند از شاخص‌ترین وظایف و مأموریت‌هایی پلیسی محسوب می‌شود. هر آنچه که باعث شود آرامش جامعه و شهروندان را بر هم زند و منافع آن‌ها را به خطر بیندازد تهدیدی محسوب می‌گردد در این زمینه تلاش پلیس برای پیشگیری از جرم و کنترل آن از اهمیت بالایی برخوردار است و از اهداف اساسی سازمان پلیس می‌باشد و روش‌های سنتی پلیس در پیشگیری از جرم چندان در عصر نوین موفق نبوده‌اند. امور پلیسی در گذشته مبتنی بر تعقیب بوده نه مبتنی بر پیشگیری و پلیس مسئول شرایط اجتماعی به وجود آورنده جرم نمی‌باشد بلکه تلاش می‌کند که در حیطه وظایف خود از جرم پیشگیری کند.

بنابراین وظایف پلیس به معنای اعم در دو طبقه جای می‌گیرد پلیس اداری و پلیس قضایی، وظایف پلیس اداری بیشتر جنبه خدماتی داشته و پیشگیری از وقوع جرم نیز قسمت عمده وظایف پلیس اداری را تشکیل می‌دهد. وظایف قضایی پلیس نیز به وظایفی اطلاق می‌شود که کارکنان ناجا در مقام ضابط دادگستری انجام می‌دهند. اگر غالب وظایف پلیس را وظایف اداری بدانیم سخنی به گزاف نگفته‌ایم و شاید حق مطلب هم همین باشد. زیرا اگر پلیس وظایف اداری خود را به نحوه احسن انجام دهد ندرتاً به انجام امور قضایی دچار خواهد شد. در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و قوانین و مقررات مختلف اندیشه پیشگیری از جرم انعکاس یافته است. (از جمله اصل ۱۵۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و بند ۸ ماده ۴ قانون ناجا).

از آنجایی که قانون مشخصی در خصوص مدیریت پیشگیری از جرم در کشورمان وجود ندارد، پاره‌ای از نهادها و سازمان‌های دولتی به اعتبار طرز تلقی صنفی و سازمانی خود و اعتقاد به این که در این زمینه رسالت‌هایی دارند این هدف را دنبال می‌کنند. از جمله این سازمان‌ها می‌توان به قوه قضاییه، وزارت اطلاعات، سازمان زندان‌ها، سازمان بهزیستی، ستاد مبارزه با مواد مخدر، سازمان قضایی نیروهای مسلح، دادگاه ویژه روحانیت اشاره کرد که هر یک در حوزه‌های اختصاصی و عمومی به این امر می‌پردازند. نبود مدیریت در پیشگیری از جرم موجب خنثی ساختن فعالیت سایر بخش‌ها و هدر رفتن امکانات در این خصوص می‌گردد. در جوامع امروزی با توجه به تحولات پدید آمده در انواع جرم و پیدایش جرایم نوین، اقدامات و برنامه‌ریزی‌های سنتی، اثربخشی خود را از دست داده و از این جهت نمی‌توان انتظار داشت که مؤسسه، نهاد یا وزارتخانه‌ای به تنهایی عهده‌دار انجام این مهم در جامعه باشد. پیشگیری از وقوع جرم در کوتاه مدت و وظیفه دستگاه انتظامی (پلیس) و در بلند مدت از وظایف سایر نهادها هم چون آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها و نهادهای مربوط به مسائل ارتباط جمعی می‌باشد؛ لذا با توجه به گستردگی حوزه پیشگیری از وقوع جرم در دستگاه‌ها و سازمان‌های مختلف در این جا ما صرفاً به بررسی امر پیشگیری در حوزه وظایف و اختیارات پلیس اکتفا می‌کنیم. در واقع یکی از مسائل مهم پیشگیری از جرم در کشور ما، نبود الگوی جامع پیشگیری از جرم به عنوان چراغ راه تمامی سازمان‌ها و نهادها و افراد دخیل در زمینه پیشگیری است. تاکنون، شاخص‌های دقیق پیشگیری از جرم به منظور تدوین این الگوی جامع، طرح نشده است از این رو یکی از گام‌های اساسی در این راستا، تحلیل و بررسی فرمایشات مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) در زمینه پیشگیری از جرم است. با توجه به تأکیدات مؤکد مقام معظم رهبری، قوه قضاییه مسئولیت مدیریت

پیشگیری از جرم در کشور است و سایر دستگاه‌های ذیربط از جمله نیروی انتظامی و پلیس وظایف پیشگیرانه خود را عهده‌دار هستند.

از آنجا که در طول ادوار تاریخ و در تمامی جوامع انسانی به نوعی با پدیده جرم روبرو بوده‌اند و این پدیده همواره تأثیر بسزایی در زندگی بشر داشته است و در این راستا حکومت‌ها سعی داشته‌اند که علاوه بر مقابله با مجرمین نسبت به اصلاح آنان اقدام نمایند و با توجه به این اصل در امور پزشکی که پیشگیری مقدم بر درمان است در مبحث جرم شناسی پیشگیری را مقدم بر اصلاح می‌دانند زیرا هزینه‌های اصلاح بیش‌تر از هزینه‌های اقدامات پیشگیرانه است. بنا بر تأکید مقام معظم رهبری بر این مسأله پلیس می‌تواند با تعامل و همکاری با سایر نهادها دولتی رسمی و غیر رسمی، مردمی و با بررسی شناخت آسیب‌های اجتماعی چالش‌ها و موانع موجود در جامعه و با ارائه راهکارها و آموزش‌های فردی و اجتماعی (عمومی) مناسب و شایسته به مردم دژ مستحکمی در برابر ارتکاب جرم توسط مجرمین باشد فرهنگ پلیس و پلیس با فرهنگ می‌تواند با مدیریت پیشگیری از جرم در تحقق کارکردهای پیشگیرانه اثرگذار باشد. با این وجود پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که در راستای فرمایشات مقام معظم رهبری پلیس و فرهنگ سازمانی پلیس در پیشگیری از جرم چه تأثیری دارد؟ فرضیه حاصله نیز آن است که فرهنگ سازمانی پلیس بر پیشگیری از جرم تأثیر دارد. لیکن در خصوص پیشگیری از جرم توسط پلیس و دیگر مراکز علمی در زمینه‌های مختلف تحقیق صورت گرفته از جمله رویکرد چند نهادی به پیشگیری از جرم محمد فرجیها و فیروز محمودی جانکی، سید سعید موسوی مرادی نقش فرهنگ و ادب را در پیشگیری از جرم به عنوان پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد بررسی نموده و غلامرضا محمد نسل رویکردهای پلیس برای پیشگیری از جرم و امنیت انسانی، پلیس و پیشگیری از جرم. سید محمد مهدی ساداتی مقاله پلیس

و پیشگیری از جرایم بدون بزه دیده را به رشته تحریر در آورده‌اند در خصوص واکاوی رویکردهای نوین پلیس در پیشگیری از جرم با توجه به بیانات مقام معظم رهبری با بررسی از سایت‌های اینترنتی سابقه خاصی به دست نیامده است. پس به نظر می‌رسد که این پژوهش گفتار بس تازه و نوینی برای گفتن دارد.

پیشینه و مبانی نظری

مفهوم پلیس: واژه پلیس از لحاظ لغوی از ریشه یونانی *Politia* گرفته شد که در قرن چهاردهم به «پلیسی» و در قرن پانزدهم میلادی به «پلیس» تغییر یافت. (رجبی، ۱۳۸۹، ص ۲۲). پلیس را معمولاً مترادف با کلماتی چون آجان، آژان، شهربانی، پاسبان، کلانتر و ژاندارم و... آورده‌اند که البته اکثر این واژه‌ها در دوره زمانی خود مفاهیم خاص خود را در بر داشته‌اند که در واقع مجموعه مقرراتی که دولت به منظور حفظ نظم، امنیت و آرامش کشور دنبال می‌کند از طریق این عنصر به اجرا در می‌آید. واژه پلیس در فرهنگ‌های فارسی این گونه تعریف شده است: «سازمانی است در داخل کشور که متصدی حفظ نظم و مال افراد است». (معین، ۱۳۷۵، ص ۱۲۰). پلیس سازمانی اجتماعی است که عهده‌دار اجرای مقررات امنیت داخلی یک کشور و اعمال قدرت قانونی برای حفظ امنیت و آرامش آن است. (آریانپور، ۱۳۷۹: ۲۴).

مفهوم پیشگیری: از مجموعه اقدامات و تدابیر غیر قهر آمیز می‌باشد که با هدف خاص مهار بزهکاری کاهش احتمال جرم و کاهش وخامت جرم در خصوص علل جرائم اتخاذ شود. هر چیزی که به مقابله با جرم پرداخته و از بروز آن جلوگیری کند یا موجبات کاهش آن را فراهم سازد پیشگیری از جرم تلقی می‌شود. همچنین هر رویدادی که اعمال شود و نتیجه آن نشان بدهد که از نرخ بزهکاری کاسته شده است آن رویه را می‌توان پیشگیرانه دانست. (ابراهیمی، ۱۳۸۸: ۴۳).

رویکردهای پیشگیری از جرم: رویکردهای موجود در حوزه پیشگیری از جرم سه رویکرد مکانیکی، اصلاحی و تنبیهی خارج نیستند. رویکردهای مکانیکی، تحلیل مکانیکی، وضعیت محور و فرصت مدارانه از ارتکاب جرم دارند. در این رویکرد ارتکاب جرم معلول یک «فرصت» است. این رویکردها، تحلیلی مکانیکی از وقوع جرم نیز ارائه می‌دهند و جرم را «بهترین انتخاب» مجرم و معادله ناشی از «هزینه و سود» ارتکاب جرم می‌دانند. در این رویکرد مجرم فردی عقلانی تلقی می‌شود که حساب‌گر است و هنگامی دست به ارتکاب جرم می‌زند که سود حاصل از ارتکاب جرم از هزینه آن بیشتر باشد. رویکرد دوم رویکرد اصلاحی است که سعی دارد تا با حذف علل ریشه‌ای و اجتماعی جرم، از وقوع جرم پیشگیری نماید. آخرین رویکرد، رویکرد تنبیهی است؛ رویکردی که سعی دارد تا از طریق مجازات و بازدارندگی ناشی از آن به پیشگیری از جرم بپردازد. (فصلنامه حقوقی، گروه پژوهشی حقوق جزا اداره کل پژوهش و اطلاع رسانی، ص ۲۲۴-۲۲۳). بنا بر بیانات و مکتوبات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) وقتی که یک جمع کمر بسته‌ی کارآمد کارشناس، دائماً با جرم مبارزه کنند، بدیهی است که این پدیده شوم، در سطح جامعه و دستگاه‌های دیگر نیز مغلوب خواهد شد و عقب خواهد نشست. در این صورت، مجرم هم از انجام جرم، مرتدع خواهد شد و این مفهوم پیشگیری از جرم است. پیشگیری از جرم ما باید بر مدار اسلام و عدل و اخلاق باشد؛ لذا اهداف بزرگ اجتماعی، ایجاد حیات طیبه اسلامی و جامعه اسلامی است؛ جامعه‌ای که افراد خود را فرصت بدهد که بتوانند به سوی هدف حرکت کنند. در یک نظام اجتماعی، عدل از همه چیزها بالاتر و با ارزش‌تر است. عدالت، هدف تشکیل نظام‌های الهی و فرستادن پیامبران خداست. عدالت، از بین رفتن تبعیض و فقر و جهل و محرومیت و نادانی‌های نفوذ و رسوب کرده در اذهان بخشی از مردم در گوشه و کنار کشور، چیزهایی

است که باید انجام گیرد. واقعاً اگر انسان بخواهد کارهای کشور را، این بخش‌ها و قسمت‌های گوناگون کشور را تقسیم‌بندی کند و به حسب اهمیت، موقع اینها را مشخص کند، آن بالا‌بالاها آموزش و پرورش قرار می‌گیرد. جوان ما به آموزش و پرورش بستگی دارد، اخلاق ما به آموزش و پرورش بستگی دارد. یک عده‌ای می‌نالند از این که چرا ما از لحاظ اخلاقی جلو نمی‌رویم. این جزو تعالیم اسلام است که با زبان و تبیین باید مردم را با فضایل اخلاقی آشنا کرد و از منکران دور نگه‌داشت. این به جای خود درست؛ اما با شیوع منکرات و با تظاهر به آن باید مقابله کرد. اسلام مرتکب منکر را نصیحت و هدایت می‌کند؛ اما حد هم برای او می‌گذارد. پلیس پیشگیر ما باید اینگونه رفتار کند.

پلیس جامعه محور: پلیس جامعه محور به مفهوم مشارکت شهروندان در حفظ امنیت و در مقابل پلیس تهدید محور (پلیسی کردن جامعه) به کار می‌رود. (قهرمانی، ابطحی، ۱۳۸۹: ۱۰).
مقام معظم رهبری می‌فرمایند: افزایش نظارت مردمی، با تقویت سازمان‌های مردم نهاد که از طریق حضور سازمان‌های مردم نهاد در کارگروه‌های تخصصی، با هدف حمایت از سمن‌ها و رصد عملکرد سمن‌ها، باید در راستای کار پلیس جامعه محور قرار گیرد که سبب تقویت این امر می‌گردد.

پلیس مسأله محور: این رویکرد شامل شناسایی مسایل و تصمیم‌گیری در مورد بهترین شیوه رویارویی آنهاست. (نوروزی، بارانی، ۱۳۹۰: ۱۰۹-۱۱۰). مقام معظم رهبری می‌فرمایند: پیشگیری از جرم، یک موضوع کاملاً علمی نیز، است و بر همین اساس باید برای شناسایی عوامل و مسایل جرم و آسیب‌شناسی ناشی از آن و تصمیم‌گیری صحیح با صاحب‌نظران و کارشناسان این موضوع مشورت و همکاری شود.

رویکردهای پلیس در پیشگیری از وقوع جرم

پلیس در جوامع مختلف از رویکردهای متفاوتی در راستای انجام وظایف پیشگیرانه خود بهره می‌گیرد که در این مجال با استفاده از تحلیل محتوا مطالب مرتبط با پیشگیری از جرم، از متن بیانات و مکتوبات ولی امر مسلمین حضرت امام خامنه‌ای استخراج گردید که در ذیل به تبیین آنها می‌پردازیم.

رویکرد جامعه محوری پلیس

این رویکرد، مشارکت پلیس و جامعه را در شناسایی مشکلات و ریشه‌یابی آن و پیدا کردن راه حل‌هایی که مشکل را به طور دائم از بین برده و یا کاهش دهد بر می‌انگیزد. در این رویکرد پلیس خود را به عنوان بخشی از جامعه می‌داند و تلاش می‌کند با جلب همکاری سایر اقشار اجتماعی به پیشگیری از جرم بپردازد. (ترویانوویچ و کوروکس، ۱۳۸۳: ۵-۴) در ذیل به اصول مهم پلیس جامعه محور از دید رهبری اشاره می‌شود.

- پلیس جامعه محور بر حل مسأله به صورت خلاق و ابتکاری تأکید دارد. استفاده از فناوری‌های نوین.

- بر افزایش اعتماد شهروندان تأکید دارد. پلیس در این هدف والا موفق بشود، به دو چیز احتیاج دارد: یکی قدرت و اقتدار- که باید قوی باشد-، دوم، اعتماد؛ یعنی مردم باید به او اعتماد داشته باشند.

- تلاش می‌کند شهروندان در روند حل مسأله مشارکت داشته باشند. که همان تقویت پیشگیری مردم مدار یعنی حضور فعال مردم در عرصه پیشگیری از جرم است.

- در این رویکرد نقش وسیع‌تری برای پلیس در نظر گرفته می‌شود. یعنی ایجاد امنیت اجتماعی که مبارزه با رشد ناهنجاری‌های اجتماعی و افزایش عملکرد پلیس در ایجاد نظم و امنیت است.

- پلیس جامعه محور، فعال است و به صورت انفعالی عمل نمی‌کند. نظارت بر حسن جریان امور، نظارت بر نهادهای دخیل در پیشگیری از جرم، نظارت بر اجرای قوانین، نظارت بر سلامت نظام اداری.

- پلیس جامعه محور روند ارائه خدمات به روش سنتی را از طریق فعال با جامعه تقویت می‌کند. تشکیل کارگروه‌ها.

هم اکنون این رویکرد در جوامع مختلف به کار گرفته شده و بسیاری از مردم عقیده دارند که پلیس جامعه محور بهترین روش برای احیای همکاری شهروندان با پلیس است. به این ترتیب پلیس جامعه محور برخلاف رویکرد سنتی که عمدتاً بر اساس واکنش به جرائم پس از ارتکاب جرم استوار است، بیشتر بر پیشگیری از وقوع جرم تکیه دارد. مقام معظم رهبری: «همه باید احساس کنند که در نیروی انتظامی بدون هیچ ملاحظه‌ای، احقاق حق و ابطال باطل خواهد شد. شرط اول هم صلابت، استقلال نیروی انتظامی، استقلال پلیس، عدم نفوذ جریان‌ات سیاسی و... و عدم دخالت دستگاه‌های دیگر در نیروی انتظامی است».

رویکرد مسأله محوری پلیس

این رویکرد شامل شناسایی مسائل و تصمیم‌گیری در مورد بهترین شیوه رویارویی با آنهاست. هرمن گلداشتاین، ابداع کننده اداره امور پلیسی از راه حل مسأله عقیده دارد: «رویکرد مبتنی بر حل مسأله، یک طرح جامع برای بهبود اداره امور پلیسی است که سازمان پلیس را اولویت پرداختن به مسائل اساسی شکل می‌دهد که بر کارکنان سازمان پلیس، رویه‌ها و تغییرات به وجود آمده تأثیرگذار است».

فرآیند چهار مرحله‌ای حل مسأله مدل (SARA)^۱ که توسط اک و اسپلمن در اداره پلیس نیویورک مورد استفاده قرار گرفت این گونه بیان شده است.

- مرحله تشخیص: به معنای شناسایی مسأله است. اسلام محوری (ابتنا بر موازین اسلامی، ایجاد حیات طیبه اسلامی، اخلاق مداری).

- مرحله تجزیه و تحلیل: به معنای پی بردن به علل، حوزه و آثار مسأله است. عدالت محوری (خدمت به محرومین، کاهش نابرابری‌های اقتصادی اجتماعی).

- مرحله پاسخ: به معنای اقدام برای حل مسأله است. قانون محوری (التزام به قانون، اصل برائت، حق آزادی‌های مشروع).

- مرحله ارزیابی: تعیین آن که آیا پاسخ طراحی شده متناسب با آن مسأله و هدف بوده است. اخلاق محوری (توجه به خدا، تهذیب نفس، اصلاح اخلاقی، تربیت انسان).

برخی به جای پلیس جامعه محور از پلیس مسأله محور یاد کرده‌اند. پلیس مسأله محور در مقابل پلیس واقعه محور دارای هدفی گسترده‌تر یعنی شناخت، تجزیه و تحلیل، ... است. از نظر گلدشتاین وظیفه کنترل اجتماعی برعهده شبکه‌های اجتماعی است که پلیس تنها یکی از حامیان و تسهیل کننده‌های آن می‌باشد. بنا بر فرموده رهبری پلیس مسأله محور جهت تحقق جامعه مهدوی در راستای اجرای کامل قوانین و دستورات الهی و دینی، اجرای کامل عدالت و ریشه‌کنی ظلم، رفاه و آسایش اجتماعی مردم، برقراری امنیت و آرامش جامعه باید تلاش نماید.

^۱ . SARA: Scanning, Analysis; Response; Assessment.

رویکرد کاهش بازار جرم

این رویکرد از طریق دنبال کردن روش‌هایی چون شناسایی محصولات بروز جرم، سخت‌تر کردن هدف مجرمانه، مبارزه با خرید و فروش ادوات جرم و اجرای برنامه‌های آموزش همگانی تلاش می‌کند دامنه و ضریب ارتکاب جرم را بکاهد. که در ذیل اشاره‌ای مختصر به آن‌ها می‌شود. بنا بر فرموده مقام معظم رهبری در واقع قانون شکنی جرم است. تخلف از قانون و خروج از مدار قانونی برای مقابله با هر چیزی که به نظر انسان منکر می‌آید- بدون اجازه حکومت- خودش جرم است.

۱- شناسایی محصولات داغ: شناسایی محصولاتی که بیشترین جذابیت را برای بزهکاران دارند پلیس را قادر می‌کند از هویت خرید و فروش کنندگان اموال مطلع شود. مبارزه با مفاسد اجتماعی.

۲- سخت‌تر کردن هدف: طراحی محصولات با ویژگی‌های خاص امنیتی، استفاده از هشداردهنده‌ها، قفل‌ها و سایر تجهیزات حفاظتی. کارآمدسازی تجهیزات.

۳- مبارزه با خرید و فروش اموال ناشی از جرم: قاعده‌مند کردن و صدور مجوز برای خرید و فروش اموال دست دوم، تصویب مقررات مرتبط با خرید و فروش اموال مسروقه و مطلع ساختن خریداران از پیامدهای خرید این گونه اموال و...

۴- اجرای برنامه‌های آموزش همگانی در جهت تحقق اهداف فوق.

۵- اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی: استفاده از ظرفیت رسانه‌های جمعی، ترویج فرهنگ پیشگیری، آموزش حقوق شهروندی، تقویت مهارت‌های زندگی.

رویکرد مدیریت خطر

رویکرد مدیریت خطر مبتنی بر اتخاذ تدابیری است که برای جلوگیری از وقوع جرم یا مصون ماندن از تبعات آن روش‌هایی را مطرح ساخته است که در ذیل به آن‌ها اشاره می‌شود.

۱- اجتناب از خطر: مثلاً همراه نداشتن پول نقد، خودداری از قدم گذاشتن در خیابان تاریک و خطرناک.

۲- کاهش خطر: مثل عدم نگهداری اموال با ارزش و جواهرات گران قیمت در منزل.

۳- پخش خطر: مثل ایجاد روشنایی پیرامونی برای اماکن، بستن پنجره‌ها و نصب حفاظ بر روی آن‌ها.

۴- انتقال خطر: مانند بیمه کردن اموال.

رویکرد مدیریت خطر یک رویکرد گام به گام و واقع‌بینانه است که در پی به حداقل رساندن صدمات و خطرات ناشی از جرم است به گونه‌ای که پلیس اغلب کشورها در ارائه آموزش همگانی به افشار جامعه و طراحی تدابیر پیشگیرانه در محیط‌های تجاری از این رویکرد بهره می‌گیرد.

رویکرد پنجره‌های شکسته^۱

این نظریه بر این پایه استوار است که صرف نظر کردن از مسائل کوچکی چون نوشتن مطالب خلاف اخلاق روی دیوار، ریختن زباله در پیاده‌رو و یا شیوع رفتارهای خارج از نزاکت موجب احساس انحطاط افراد محل شده و مردم را وادار به ترک محله یا بی‌تفاوت

^۱. این نظریه اولین بار به صورت مقاله‌ای توسط آقای جیم ویسلون و جرج کلینگ در ماهنامه اتلانتیک مطرح شد.

بودن نسبت به آن می‌کند. (محمد نسل، ۱۳۸۶: ۸۲-۸۱) سؤالی که ذهن بسیاری از جامعه شناسان و جرم شناسان و افسران پلیس را به خود مشغول کرده بود این بود که علت این که برخی محله‌ها از نظم و آرامش برخوردارند اما برخی دیگر به تباهی کشیده می‌شوند چیست. تفکر در مورد این سؤال و پاسخ‌های ارائه شده منجر به ارائه نظریه پنجره‌های شکسته شد. بنابراین این رویکرد به دنبال ترمیم و اصلاح سریع نابهنجاری‌ها و محیط‌های اجتماعی از جرایم بعدی است. بنا بر فرموده رهبری اعمال قاطعیت انتظامی در این جرایم و برخورد قاطع با مجرمین جهت اصلاح آنان و بهبود و ترمیم این نابهنجاری‌ها، پیشگیری از ارتکاب جرائم سنگین‌تر را به دنبال دارد.

رویکرد انعطاف صفر

این رویکرد که از نظریه پنجره‌های شکسته سرچشمه می‌گیرد، طرفداران آن خواستار تفویض اختیار کامل سرکوب بزهکاری به پلیس هستند. چرا که پیروان این نظریه معتقدند که بی‌توجهی و تحمل جرائم خرد زمینه را برای ارتکاب جرایم جدی‌تر فراهم می‌کند. این رویکردها در هر جامعه‌ای با توجه به دیدگاه‌های موجود در آن شکل می‌گیرد و در واقع ریشه در باورها و اعتقادات و فرهنگ هر جامعه دارند. از طرفی این رویکردها باید با مقررات و تجهیزات سازمان پلیس نیز متناسب باشند تا قابلیت اجرایی پیدا کنند. آشنایی با این رویکردها و استفاده از تجربیات پلیس کشورهای دیگر در صورتی سودمند خواهد بود که با واقع بینی و بومی سازی همراه باشد. امنیت و آرامش به عنوان محصول زندگی اجتماعی یکی از دغدغه‌های اصلی و اولیه جوامع بشری می‌باشد که برای حفظ و تداوم آن در عرصه‌های مختلف ابتدا نیازمند یک سلسله اقدامات پیشگیرانه از جرم است تا زمینه‌های لازم را برای کاهش فرصت‌ها و انگیزه‌های مجرمانه افراد از جرم گردد. از این رو نهادها و سازمان‌های مسئول در زمینه برقراری و حفظ نظم و امنیت بیش از پیش باید از ظرفیت‌ها،

توان و امکانات خود در این زمینه بهره‌گیری کنند و پلیس نیز که به عنوان متولی اصلی برقراری نظم و امنیت است علاوه بر انجام اقدامات و وظایف ذاتی خود، تعامل مناسبی را در این جهت با نهادها و سازمان‌ها داشته باشد؛ لذا اولین و مهم‌ترین اقدام کشورها طراحی و انجام برنامه‌ریزی‌های اجتماعی و فرهنگی و انتظامی و تمرکز بر شناخت شخصیت افراد جامعه و مشارکت دادن نهادها و سازمان‌ها و افراد اجتماع در جهت پیشگیری از وقوع می‌باشد. اجرای سیاست‌های پیشگیری در هر نهادی در گرو تجدیدنظر دائمی شیوه‌ها و روش‌هایی است که در تأمین و تحقیق اهداف پیشگیری مؤثر واقع گردد. آزمون و خطا نقش اساسی در این عرصه دارد. چرا که پیشگیری از جرم همواره بر نوعی شناخت از علل و زمینه‌های پیدایش جرم استوار است. مطالعه پیرامون وظایف پلیس در اغلب کشورها بیانگر این است که در بسیاری از کشورهای جهان مهم‌ترین وظیفه پلیس «پیشگیری از وقوع جرم» است. محافل و مجامع بین‌المللی نیز به اهمیت و اقدامات بازدارنده جرم از سوی پلیس توجه خاصی داشته‌اند. اهمیت پیشگیری زمانی آشکار می‌گردد که جامعه و شهروندان تلفات سنگین مالی و حتی معنوی پس از وقوع برای جبران آن متحمل می‌گردد. این واقعیت غیر قابل انکار است که تنها حضور پلیس در صحنه و مراقبت‌های دائم در پیشگیری از جرم مؤثر نیست و عواملی از قبیل ناهنجاری‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی جامعه نیز موجب بروز بستر جرم در جامعه می‌شوند. باید توجه داشت که وظیفه پلیس در بحث پیشگیری محدود به پیشگیری انتظامی نیست. بلکه براساس بند هجده از ماده ۴ قانون ناجا، پلیس همگام با سایر سازمان‌ها و نهادها و در تعامل جدی با آن‌ها زمینه‌ساز اقدامات فرهنگی در جهت کاهش جرایم می‌باشد که از آن به اقدامات پیشگیرانه اجتماعی پلیس از جرم تعبیر می‌شود. که ناظر بر تأمین حقوق اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مردم در سطح جامعه با تعامل و همکاری پلیس و نهادها و سازمان‌های متولی از جمله مدرسه، خانواده،

شهرداری‌ها، دانشگاه‌ها و... می‌باشد. جلوه عملی اقدامات اجتماعی پلیس در امر پیشگیری در فعالیت‌های جامعه محوری پلیس نمود پیدا می‌کند که از آن به پیشگیری غیر کیفی (کنشی) یاد می‌شود. بخشی دیگر از فعالیت‌های پلیس در امر پیشگیری تحت عنوان «پیشگیری وضعی» ناظر بر محدود کردن فرصت‌های ارتکاب جرم توسط پلیس است که به لحاظ ارتباط با حقوق و آزادی‌های شهروندان باید با رعایت تمام جوانب حقوق مدنی، سیاسی و اجتماعی مردم به اجرا در آید تا حقوق شهروندی مردم تضییع نگردد. با این تفاسیر بنا بر فرمایشات مقام معظم رهبری دربردارنده تقویت پیشگیری‌های رشد مدار (بهبود شرایط مهدکودک‌ها، مدارس و دانشگاه‌ها)؛ و تقویت پیشگیری مردم مدار (حضور فعال مردم در عرصه پیشگیری از جرم) و جلب رضایت و اعتماد عمومی (توجه به نگرش عمومی به پلیس و پیشگیری)؛ تقویت پیشگیری‌های سومین (توجه به وضع روانی و اجتماعی زندانیان و باز اجتماعی کردن) است.

پلیس و پیشگیری اجتماعی

تأمین امنیت عمومی و کنترل آسیب‌های اجتماعی توسط پلیس بدون مشارکت شهروندان امری اجتناب ناپذیر می‌باشد. این امر مستلزم این است که پلیس در وظایف و روش‌های خود تحول ایجاد نماید و بخشی از سیستم اداری خود را متوجه روش‌های اجتماعی و جامعه‌گرایانه نماید و بپذیرد که به تنهایی و بدون حضور مردم قادر به ایجاد نظم و امنیت مطلوب نخواهد بود؛ لذا باید با ایجاد انواع تشکل‌های صنفی، محلی و غیر دولتی در برخی امور اولیه مربوط به مراقبت‌های اجتماعی و رعایت قانونمداری و حفظ نظم و حمایت از آن‌ها تلاش جدی‌تری از خود نشان دهد. پیشگیری کلاسیک حکایت از گشت‌زنی، تعقیب و سرکوب مجرمان دارد حال آن که پلیس در کنار وظایف حرفه‌ای و تخصصی خود به ناچار باید به رویکرد اجتماعی پیشگیری از جرم روی آورد. از منظر مقام

معظم رهبری اهداف پیشگیری از جرم عبارت است از: ریشه‌کن کردن فقر و محرومیت، دسترسی همگانی به عدالت، نظارت بر حسن جریان امور، علمی کردن پیشگیری از جرم، بهبود فعالیت پلیسی، اصلاح نظام پلیسی، امنیت (اجتماعی، فرهنگی، روانی)، جلب رضایت عمومی، باز اجتماعی کردن مجرمین، ترویج تهذیب و خودکنترلی، حفظ وحدت. سیاست‌های پیشگیری از جرم نیز مشتمل است بر: توانمندسازی اقشار کم‌بضاعت، استفاده از ظرفیت‌های علمی کشور، ترویج فضایل اخلاقی، نظارت بر سلامت ارکان پلیسی، استفاده از عفو و آزادی‌های مشروط و برخورد قاطع با مجرمین، افزایش شفافیت در اجتماع، کاهش اطلاع دادرسی. در ذیل به برخی اقداماتی که در این راستا توسط پلیس صورت گرفته اشاره می‌شود.

تعامل با تشکل‌های غیر دولتی

در جهت توسعه اقدامات پیشگیرانه پلیس و تحقق اصل ۲۶ قانون اساسی و با هدف ایجاد بسترهای مناسب برای مشارکت تشکل‌های مختلف با پلیس در زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی، اطلاع‌رسانی، آموزش همگانی، مطالعاتی، تحقیقاتی و... با تشکل‌های غیر دولتی، خیریه‌ها و... ارتباط رو به رشدی شکل گرفته است.

مشارکت با اقشار اجتماعی

در راستای توسعه مشارکت با آحاد جامعه اقدامات مختلفی صورت گرفته از جمله آن‌ها می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد.

ارتقاء تعامل پلیس با قشر جوان و نوجوان جامعه به خصوص از طریق مدارس، معلمان و مدیران، توسعه ارتباط با مراکز علمی، دانشگاهی به ویژه با استادان و پژوهشگران، طرح

زنگ انضباط اجتماعی در مدارس، طرح پلیس امنیت و اصناف، طرح راه اندازی دفاتر جذب مشارکت‌های مردمی از جمله اقدامات عملی پلیس در این زمینه می‌باشد.

گسترش واحدهای مشاوره و مددکاری

یکی از اقدامات ناشی از تغییر نگرش جامعه محوری پلیس ایجاد مراکز مشاوره و مددکاری اجتماعی در سازمان پلیس است. این مراکز با هدف کاهش میزان وقوع جرایم در جامعه و کمک به خانواده‌ها و افراد جامعه تأسیس شده و تا رده کلانتری‌ها و پاسگاه‌های شهرها و روستاها گسترش یافته است و به انجام انواع خدمات مشاوره روان شناختی،^۱ مشاوره انتظامی^۲ و مددکاری اجتماعی^۳ می‌پردازد.

آموزش همگانی و فرهنگ سازی

امروزه آموزش همگانی در نظام‌های سیاسی مختلف از جایگاه ویژه‌ای برای کاهش هزینه‌های عملیاتی، نهادینه نمودن امنیت پایدار و آگاه‌سازی مردم برخوردار است. معاونت اجتماعی ناجا در این راستا با توجه به تحولات جامعه مدرن تأسیس شده و در این زمینه فعالیت می‌نماید. از آن جا که پلیس جزء لاینفک زندگی اجتماعی محسوب می‌شود و به عنوان یک نهاد امنیتی مسئولیت‌های خطیری برعهده دارد، پرداختن به امر آموزش مهارت‌های زندگی مانند آموزش هنجارها، قانون مداری، نظم و انضباط اجتماعی و آگاه سازی مردم و... از جمله اقدامات پلیس در این زمینه است.

۱. در زمینه مشاوره فردی و گروهی، خانوادگی و تحصیلی،... به ارائه خدمات می‌پردازد.

۲. این بخش عهده‌دار اطلاع‌رسانی درباره مجموعه خدمات پلیس به مردم در قالب مشاوره مربوط به امور نظام وظیفه، گذرنامه، راهنمایی و رانندگی و... می‌باشد.

۳. این بخش از خدمات وظیفه ارجاع مددجویان خاص به مراکز تخصصی، نهادهای حمایتی و توانبخشی را برعهده دارد.

راه اندازی مراکز نظارت همگانی (سامانه ۱۹۷)

در اجرای اصل هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که نظارت بر دستگاه‌های دولتی را حق مردم دانسته و هم چنین براساس رویکرد اجتماعی پلیس و لزوم تعامل و مشارکت و نظارت آحاد مردم بر عملکرد پلیس و تحقق شعار «پلیس پاسخگو، جامعه مسئول» دفاتر نظارت همگانی ناجا با هدف جلب اعتماد و مشارکت عمومی به منظور توسعه نظارت همگانی، کاهش میزان جرایم و تخلفات کارگزاران پلیس، اخذ باز خورد مأموریت‌ها و عملکرد پرسنل و یگان‌ها و فراهم ساختن بستر تصمیم‌سازی برای مدیران و فرماندهان از اواخر سال ۱۳۷۹ با شعار «این بار شما پلیس ما باشید» تشکیل و شماره تلفن ۱۹۷ به این امر اختصاص یافت. این دفاتر بر حسن عملکرد مأمورین و یگان‌های پلیس نظارت داشته و مسئول رسیدگی به نقطه نظرها، انتقادات و پیشنهادهای و شکایات و تقدیر از پلیس می‌باشند.

پلیس و پیشگیری وضعی

پیشگیری وضعی به عنوان راهکار جدید و جانشین گونه‌های متعارف پیشگیری از جرم، به خصوص پیشگیری اجتماعی که به اعتقاد برخی جرم‌شناسان کارآمدی مطلوبی ندارد، مطرح گردید. مطابق تعریف کلارک پیشگیری وضعی همان نظارت یا زیر نفوذ در آوردن هر چه پایدارتر و سازمان یافته‌تر محل وقوع جرم است به گونه‌ای که ارتکاب جرم را سخت و هزینه‌های آن را بالا ببرد. برای مثال استقرار پلیس در فضاهای جغرافیایی معین یا گشت‌زنی پلیس در مکان‌های معین نمونه‌های برجسته‌ای از این سیاست‌ها است. به همین جهت است که اقدامات امنیتی برای حمایت از اموال و اشخاص در برابر جرم و انجام اقدامات طراحی محیطی از سوی پلیس حمایت می‌شود. با توجه به این که اغلب

اقدامات پیشگیرانه پلیس در بسیاری از کشورها از طریق توجه به روش‌ها و فن‌آوری‌های پیشگیرانه وضعی صورت می‌گیرد و با توجه به این که پیشگیری وضعی توأم با نوعی تحدید آزادی‌های افراد همراه است، پلیس همواره باید کرامت انسانی افراد را مدنظر قرار دهد تا موجبات نقض حقوق شهروندان نگردد. برای مثال پلیس از طریق نصب دوربین‌های مخفی، هشداردهنده‌ها، کنترل شدید ورودی و خروجی‌ها می‌کوشد تا مانع از ارتکاب جرم گردد. به عبارت دیگر پیشگیری وضعی آزادی‌های فردی را از طریق محاصره فضاهای اجتماعی و محیط‌های مورد نظر با حضور عوامل نهادهای دولتی و خصوصی متولی و متخصص تأمین امنیت محدود می‌کند که در این میان برنامه‌ها و اقدامات پلیس به علت این که در مواقعی همراه با سلطه می‌باشد دارای نقش حیاتی و حساسی می‌باشد. استفاده از روش‌های خاص پیشگیرانه یا توسل به اقدامات غیر قانونی توسط پلیس، به بهانه تأمین امنیت، آزادی‌های فردی را در معرض تحدید قرار می‌دهد و به این جهت خطر تجاوز به حریم خصوصی و خلوت افراد را به دنبال دارد. پیشگیری وضعی به دنبال کاهش سطح بزهکاری و اعمال مجرمانه و برقراری امنیت از طریق استحکام بخشیدن به حریم زندگی فرد و خانواده برای مصون ماندن از انواع آسیب‌ها و خطرات و معطوف کردن نگاه متولیان امر از سمت مجرم به محیط جرم است و تلاش می‌کند با دست‌کاری در محیط جرم به این هدف نایل شود.

اغلب اقدامات بازدارنده پلیس در اکثر کشورها از طریق توجه به روش‌ها و تکنیک‌های پیشگیری وضعی صورت می‌گیرد. (محمد نسل، ۱۳۸۷: ۲۵۴-۲۵۵) به عنوان مثال از طریق نصب دوربین‌های مداربسته، هشداردهنده‌ها، تشدید قوانین در زمینه محدودیت‌های به کارگیری آلات و ادوات مجرمانه (سلاح گرم و سرد)، کنترل شدید ورودی و خروجی‌ها و... در واقع می‌کوشد تا با بالا بردن هزینه‌های ارتکاب جرم از بروز جرم پیشگیری کند.

(نجفی ایرنآبادی، ۱۳۷۵) با توجه به اولویت‌های موجود در هر جامعه پلیس راهبردهای خاص را در کشورهای مختلف پیش روی خود قرار داده است. در این بخش شش راهبرد اصلی در مورد پلیس در این زمینه مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرد.

راهبرد افزایش تعداد افراد پلیس

این راهبرد در قرن نوزدهم با افزایش تعداد مأموران پلیس و کاهش سطح جرایم به عنوان دکنترین سیاست‌گذاری عمومی ظهور پیدا کرد. در بررسی تأثیر تعداد افراد پلیس بر جرم باید به دو نکته توجه کرد. اولاً؛ این که اگر پلیس نداشته باشیم مسلماً جرم بیشتری خواهیم داشت که مستندات مربوط به جریان‌های اعتصاب پلیس (همان: ۲۶۳) حاکی از افزایش جرایم در صورت نبود نیروی پلیس است به نحوی که میزان درگیری‌ها در اماکن عمومی و برخوردهای فیزیکی به شدت افزایش یافته بود. ثانیاً؛ تأثیر افزایش تعداد نیروی پلیس، به این مفهوم که آیا اضافه کردن مأموران پلیس تأثیر چشم‌گیری بر جلوگیری از وقوع جرم دارد یا خیر؟ بررسی‌ها نشان می‌دهد در صورتی افزایش تعداد مأموران پلیس مفید خواهد بود که افراد اضافه شده به پلیس در مکانی به کارگیری شوند که امکان جرم خیزی بیشتری دارند و الا این رویکرد در محل‌هایی که جرم خیزی کمتری دارد نه تنها به این امر کمکی نخواهد کرد بلکه با پلیسی کردن عرصه زندگی اجتماعی در واقع گامی در جهت تضییع حقوق شهروندان خواهد بود.

راهبرد پاسخگویی سریع به تماس‌های اضطراری شهروندان

استدلال کاهش زمان واکنش پلیس به درخواست‌های اضطراری مردم با افزایش تعداد افراد نیروی پلیس و ایجاد امکانات پردازش اطلاعات و تجهیزات مادی توسط پلیس جنبه عملی به خود گرفت. پاسخ سریع پلیس به نیازهای مردم اثرات مختلفی چون کاهش

صدمات بدنی ناشی از جرایم به شهروندان و بزه‌دیدگان، ناتوان کردن بزهکاران از فرار و برهم زدن صحنه و جمع‌آوری اسناد و مدارک برای پلیس و... را به دنبال دارد.

پاسخگویی پلیس در این زمینه به سه دوره زمانی تقسیم می‌شود. از زمان شروع جرم تا لحظه تماس با پلیس (زمان گزارش‌دهی به پلیس)، از زمان دریافت تماس با پلیس تا اعزام مأمور (زمان ابلاغ مأموریت)، از لحظه ابلاغ مأموریت تا زمان رسیدن به صحنه جرم (زمان حضور پلیس) با کمی دقت و توجه متوجه خواهیم شد که اطلاع به موقع و حضور مناسب پلیس به چه میزانی در تضمین و حفظ نظم و امنیت عمومی در جامعه اهمیت دارد و در این راستا نظارت دقیق و مناسب بر روند پاسخگویی پلیس و هم‌چنین ارتقاء و تقویت زیرساخت‌های مادی مانند افزایش خطوط ارتباطی مردم با پلیس، اتصال سریع و آسان به شبکه اطلاع‌رسانی پلیس،^۱ نقش به‌سزایی در میزان رضایت و اعتماد شهروندان به پلیس داشته در واقع دسترسی سریع به پلیس گامی در جهت رعایت حقوق شهروندی آنان به شمار می‌رود.

راهبرد استفاده از گشت تصادفی

تأکید بر پاسخ سریع پلیس به تماس‌های اضطراری شهروندان توجیه مناسبی برای استفاده از گشت خودرویی به جای گشت پیاده پلیس شد و به مأموران پلیس این اجازه و امکان را داد که به صورت تصادفی و دورتر از پست خود گشت‌زنی کنند. با این حال چگونگی زمان بندی و تقسیم بندی برای سرکشی و شکل به کارگیری نیروهای پلیس و چگونگی انجام وظیفه بسیار مهم‌تر از این است که چه تعدادی از آنها افزایش می‌یابند.

^۱ در مواقعی شهروندان مدت زمان زیادی را صرف برقراری ارتباط با پلیس می‌نمایند و از سویی عدم حضور به موقع و سریع پلیس نیز باعث افزایش دامنه خطرات پس از جرم و سلب اعتماد مردم از پلیس می‌شود.

راهبرد به کارگیری گشت‌های هدایت شده

با ظهور فن‌آوری‌ها و روش‌های جدید تجزیه و تحلیل جرم، پلیس نیز از این روش برای تمرکز منابع گشت بر مکان‌های جرم‌خیز استفاده کرده و با استناد به اصل «وابسته بودن جرم به محل»^۱ به تقویت گشت‌های پلیس در مکان‌ها و زمان‌های جرم‌خیز می‌پردازد. دلایل علمی قوی و مستندی نیز برای تقویت گشت‌های هدایت شده ارائه شده است که نشان دهنده تأثیرگذار بودن این رویکرد می‌باشد.

راهبرد اقدامات واکنشی پلیس

اقدامات واکنشی پلیس برای پیشگیری و پاسخ به شکایت‌های خاص شهروندان در واقع ابتدا هشدار و وسیع و مناسب به مجرمان و برهم زندگان نظم می‌باشد که در هر زمان و در هر مکانی که قانون شکنی می‌کند، با آن‌ها برخورد خواهد شد و از سوی دیگر در صورت اقدام صحیح و قانونی توسط پلیس گامی در جهت حمایت از حقوق شهروندی مردم تلقی خواهد شد. هر چه نرخ اقدامات پلیس در پاسخ به جرایم گزارش شده یا اعلام شده از سوی شهود بیشتر باشد، جرم کمتری وقوع خواهد یافت.

ضعف در اطلاع‌رسانی به موقع و عدم اعلام رسمی آمار مربوطه در مورد مسائلی که به امنیت مردم مربوط می‌شود و نیز مشارکت ندادن مردم در مقابله با نا امنی‌ها در بسیاری موارد آثار جبران ناپذیر بر جای گذاشته و می‌گذارد.

بررسی‌ها نشان می‌دهد پلیس اغلب زمانی مردم را در جریان مسائل مهم امنیتی مرتبط با مردم از جمله قتل، کودک‌آزاری، تعرض‌های سریالی قرار می‌دهد که مجرم را دستگیر کرده باشد. به طوری که دستگیری متهم و مجرم را از پیشگیری و به حداقل رساندن تعداد

۱. تحقیق انجام شده توسط مؤسسه ملی دادگستری آمریکا.

قربانیان مهم‌تر می‌داند در حالی که یکی از مهم‌ترین و مقدم‌ترین وظایف پلیس، پیشگیری از وقوع جرم است و سپس، برخورد با آن است.

نقش مردم در حفظ نظم و امنیت و مقابله با نا امنی‌ها بسیار مهم و حساس است. در بسیاری از کشورها این وظیفه متقابلاً بر عهده پلیس و مردم نهاده شده و نه صرفاً پلیس، چرا که ایجاد امنیت یک امر جمعی است. امروزه در کشورهای توسعه یافته پلیس و مسئولین با استفاده از تابلوهای اطلاعات ترافیکی بزرگراه و نمایشگرهای تبلیغاتی پمپ بنزین‌ها و پاکت‌های قبض آب و برق و تلفن، اطلاعاتی چون عکس مجرم‌ان فراری یا کودکان گمشده را به اطلاع مردم می‌رسانند در واقع با این اقدام نه تنها لطمه‌ای به تحقیقات پلیس در تعقیب مجرم وارد نمی‌شود، بلکه آرامش روانی مردم و جامعه بیشتر تأمین می‌شود. (بر خلاف تصور پلیس که آرامش روانی مردم را کاهش می‌یابد) در واقع به جای جستجوی چندین پلیس، هزاران نفر از مردم جامعه به دنبال فرد مجرم بوده و عرصه را برای ادامه جرائم وی تنگ می‌کنند. چون اعلام خبر مردم را هوشیار می‌کند، در این راستا مجلس می‌تواند با تصویب قانونی پلیس را به انتشار به موقع اینگونه اخبار ملزم کند و این تصور را که پلیس با اطلاع‌رسانی در این زمینه موجب مختل شدن آرامش روانی مردم می‌شود را از میان بردارد.

نتیجه بحث

پیشگیری از جرم جزو مطالبات اصلی مقام معظم رهبری به عنوان ولایت فقیه بوده است و ایشان بر لزوم تحقق آن تأکید داشته‌اند. براساس بیانات ایشان اسلام، عدالت و قانون سه ضلع ارزشی پیشگیری از جرم است که بر مبنای آن باید هدف پیشگیری از جرم را دنبال نمود. با توجه به تصریح قانون اساسی و قانون پیشگیری از جرم و تأکیدات مقام معظم رهبری، قوه قضاییه مسئولیت مدیریت پیشگیری از جرم در کشور است و سایر

دستگاه‌های ذیربط از جمله نیروی انتظامی و پلیس وظایف پیشگیرانه خود را عهده‌دار هستند. بستر اسلامی اندیشه مقام معظم رهبری، این امکان را فراهم آورد تا گفتمان ولایت فقیه در زمینه پیشگیری از جرم استمرار داشته باشد و هیچ‌گاه مسکوت و حتی متعارض نگردد. تأکید بر فراهم آوردن حیات طیبه در جامعه اسلامی، سوق به سمت پیشگیری از جرم را تسهیل نمود. از این رو پلیس، سازمانی دولتی است که حدود اختیارات و وظایف آن را قانون تعیین می‌کند. از جمله وظایف خطیر پلیس در هر جامعه، کشف و تعقیب جرم (به عنوان وظایف قضایی) و پیشگیری از جرم و ارائه خدمات اداری انتظامی (به عنوان وظایف اداری) می‌باشد. از طرفی هر مأموریت و وظیفه‌ای، مستلزم اعطای اختیاراتی به مجری آن است؛ لذا در تمام کشورها پلیس به عنوان مسئول اجرای قانون در جامعه، به منظور حسن اجرای وظیفه، توانایی برقراری نظم و امنیت عمومی در جامعه و ارتقای آن اختیارات منحصر به فردی دارد. اختیارات مذکور به گونه‌ای است که سایر سازمان‌ها، نهادها یا شهروندان ملزم به اطاعت از اوامر و نواهی او هستند. لیکن برای تحقق اهداف وظایف پلیس به عنوان نهاد پیشگیر از جرم از قدیم الایام روش‌هایی طراحی و اجرا گردیده و به مرور زمان این شیوه‌ها تغییر پیدا کرده ابتدا پلیس به روش سنتی و به عنوان یکی از نهادهای دستگاه عدالت کیفری از طریق اجرای قانون و صرفاً دستگیری مجرمین به شیوه سرکوبگرانه سعی بر پیشگیری از جرم داشته است که با پیشرفت علم این شیوه منسوخ و چندان در زمینه پیشگیری از جرم کاربردی نداشته بلکه پلیس و نظریه‌پردازان به دنبال و ارائه شیوه‌های جدید بودند که بتوانند مؤثرتر و روزآمد باشند روش‌های پلیسی مانند جامعه محوری، حل مسأله، نظارت بر مناطق جرم‌خیز را ارائه و اجرا نمودند که از این میان به نظر می‌رسد پلیس جامعه محور به دلیل دخیل نمودن جامعه به خصوص مردم در امر پیشگیری و همکاری با پلیس توانسته موفق‌تر عمل نماید و رضایت جامعه را به

دنبال داشته باشد هر چند سایر روش‌ها نیز کارساز و مثر ثمر در امر پیشگیری پلیسی بوده‌اند. از طرفی با توجه به تغییرات اجتماعی دیگر پلیس نمی‌تواند با ساختار گذشته بر مسائل تسلط یابد بنابراین تخصصی شدن پلیس امری انکار ناپذیر است لیکن در سایه قانون و حمایت قوای دیگر پلیس می‌تواند با رویکرد جامعه محوری و تجزیه و تحلیل و ارزیابی مسائل اجتماعی از همکاری و تعامل جامعه و نهادهای اجتماعی برون سازمان و اقدامات هدفمند درون سازمانی در زمینه پیشگیری از جرم نهایت استفاده را به عمل آورد.

پیشنهادها

- * پیشنهاد می‌شود تا حد امکان با توجه به پیشرفت‌های علمی و تخصصی شدن امور، پلیس نیز به ابزارها و تجهیزات روز تجهیز گردد تا به صورت مناسب و به موقع در راستای ارائه خدمات و دفاع از حقوق شهروندان اقدام نماید.
- * پیشنهاد می‌شود که برای نیروی انتظامی، دوره‌های دائمی و زمانبندی شده در رابطه با امور حقوقی به ویژه حقوق شهروندی، حقوق کیفری، و حقوق اداری برگزار شود. آغاز برگزاری این دوره‌های آموزشی باید بدو استخدام کارکنان پلیس باشد، اما در هر صورت دائمی بودن آموزش حین خدمت نیز از اهمیت فراوانی برخوردار است.
- * پیشنهاد می‌شود با توجه به متقابل بودن رابطه میان مردم و شهروندان و لزوم اطلاع هر دو طرف از حقوق و تکالیف یکدیگر مسئولین امر ترتیبی اتخاذ نمایند تا از نقش رسانه‌های جمعی و مطبوعات در تهیه و ارائه آثار مرتبط با این موضوع استفاده بیشتری صورت گیرد.

منابع

- آریانپور، عباس و منوچهر. (۱۳۷۹)؛ فرهنگ فارسی به انگلیسی، تهران: نشر امیرکبیر.
- ابراهیمی، شهرام. (۱۳۸۸)؛ رویکردهای موسع و مضیق پیشگیری و آثار آن، مجله آموزه‌های حقوقی دانشگاه علوم رضوی، شماره ۲۱.
- رجبی، ابراهیم. (۱۳۸۹)؛ پلیس و حقوق شهروندی، تهران: نشر علوم پلیس.
- رابرت ترویانوویچ و بانی کوروکس. (۱۳۸۳)؛ پلیس جامعه محور، ترجمه مرکز مطالعات و تحقیقات کاربردی طرح برنامه و بودجه ناجا، تهران: نشر فرات.
- فصلنامه حقوقی، گروه پژوهشی حقوق جزا اداره کل پژوهش و اطلاع رسانی، بحث پیشگیری از جرم.
- قهرمانی، علی اکبر و ابطحی، سید حسن. (۱۳۸۹)؛ طراحی الگوی مدیریت پلیس جامعه محور در ایران، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی سال ۵، شماره اول.
- محمدنسل، غلامرضا. (۱۳۸۶)؛ رویکرد پلیسی برای پیشگیری از جرم، فصلنامه پیشگیری از جرم، سال دوم، شماره پنجم.
- معین، محمد. (۱۳۷۵)؛ فرهنگ فارسی، نشر امیرکبیر، تهران: چاپ نهم.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین. (۱۳۷۵)؛ تقریرات درس جرم شناسی، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی.
- نوروزی، بهرام، بارانی، محمد، سرکشیکیان، سید محمد حسین. (۱۳۹۰)؛ پیشگیری از جرم، از نظریه تا عمل با تأکید بر نقش پلیس، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا، چاپ اول.